

Становище на Европейския икономически и социален комитет: Какви условия са необходими за общественото приемане на енергийния и нисковъглеродния преход?

(проучвателно становище по искане на френското председателство на Съвета на ЕС)

(2022/C 290/04)

Докладчик: **Arnaud SCHWARTZ**

Съдокладчик: **Pierre Jean COULON**

Консултация	Френско председателство на Съвета на ЕС, 20.9.2021 г.
Правно основание	Член 32, параграф 1 от Правилника за дейността
Компетентна секция	„Транспорт, енергетика, инфраструктури, информационно общество“
Приемане от секцията	10.3.2022 г.
Приемане на пленарна сесия	23.3.2022 г.
Пленарна сесия №	568
Резултат от гласуването („за“/„против“/„въздържал се“)	224/6/5

1. Заключение и препоръки

1.1. За да се гарантира общественото приемане на енергийния преход, като се вземат предвид извлечените поуки от етапите на планирането и прилагането, ЕИСК призовава всички заинтересовани страни да подобрят следните аспекти: независимост на процеса, качество и достъпност на информацията, свобода и многообразие на участието, яснота на реда и условията за участие, отговорност и отчитане на участието във вземане на решението, прозрачност, проследяване на даден план или проект от създаването му до неговото приключване, но също и необходимост от икономически достъпен и добре работещ преход (с налични решения, например добре разположени и достатъчно на брой зарядни станции за електрически превозни средства).

1.2. ЕИСК призовава ЕС да насърчава много по-активно справедливостта при разпределението и производството от потребители чрез финансови стимули, тъй като това е най-силно въздействащият фактор за приемането на енергийния преход на местно равнище. Тези стимули следва да бъдат предмет на достъпна информация и прости процеси. Целта на енергийния съюз да постави гражданите в центъра на политиката и да гарантира, че те могат лесно да станат производители на енергия и да се възползват от новите технологии, трябва да бъде постигната много по-бързо, отколкото досега. Освен това Комитетът уточнява, че е важно ползите и разходите, свързани с даден проект, да бъдат разпределяни справедливо в рамките на дадена общност.

1.3. ЕИСК предлага ЕС да открие и отстрани пречките, които обясняват в конкретния случай на какво се дължи слабото участие и ангажираност на обществеността. По принцип предоставянето на възможност на населението и на организациите на гражданското общество да участват в изготвянето на проектите и вземането на решения за планиране повишава общественото одобрение. Ето защо липсата на време, на образование по въпросите на гражданските ценности, на отговорност на съответните власти и други фактори би трябвало да са предмет на план за действие за увеличаване на участието.

1.4. ЕИСК изразява желание за по-активно от досегашното съгласуване, дори за съвместно изграждане с гражданите, и по-специално социалните партньори и организациите на гражданското общество, и за умело съчетаване на цели и планиране на всички териториални равнища от етапа на планирането до разгръщането на прехода на местно равнище. Това е наложително, ако искаме да отбележим напредък към по-добро обществено приемане и да постигнем нашите цели за енергиен преход с подходящи темпове.

1.5. ЕИСК подчертава, че по-доброто приемане от страна на населението и заинтересованите страни на прехода и неговите технически промени изисква също така специално внимание и конкретни мерки като ученето през целия живот, преквалификацията и усъвършенстването на работната ръка, подпомагането на предприятията и информационни кампании, насочени към различните групи, засегнати от прехода. Информацията трябва да подчертава ключовото послание, че енергийният преход е необходим, тъй като е по-справедлив и по-чист, индивидуално и колективно, и че в дългосрочен план е по-евтин за гражданите.

1.6. ЕИСК обаче отново заявява, че енергийният преход ще изисква индивидуални и колективни промени от страна на физическите лица, предприятията, общините и др. В краткосрочен план, тъй като енергийната политика досега е игнорирала отрицателните външни ефекти от изкопаемите горива, декарбонизацията предполага по-високи разходи за производителите и по-високи цени за потребителите. В това отношение е необходима по-голяма прозрачност. Предвид настоящите цени на енергията за потребителите е много трудно доброволно да приемат по-високи цени. Важно е да сме наясно с това. Ето защо е важно да има и комуникация относно успехите в областта на справедливия преход. В настоящия дебат твърде често чуваме негативни истории. Ключов въпрос за обществената приемливост и успех на прехода е запазването на конкурентоспособността на предприятията от ЕС на световния пазар, за да се избегне ненужен натиск върху икономиката и безработицата.

1.7. ЕИСК предупреждава, че старите данъци върху изкопаемите горива и новите „екологични“ данъци са удържки, които засягат пропорционално в по-голяма степен бюджетите на бедните домакинства, отколкото тези на заможните. Вредните за околната среда субсидии и данъци трябва да бъдат постепенно, но бързо премахнати, както често обещават политиците. Ето защо приходите от тези нови екологични данъци би трябвало по-специално да бъдат използвани за социални иновации, субсидиране на енергийния преход на уязвимите домакинства и запазване на покупателната им способност.

1.8. ЕИСК припомня също, че преходът към общество с ниски въглеродни емисии трябва да постави концепцията за справедлив преход в центъра на обсъжданията и действията. Справедливият преход трябва да бъде нещо повече от набор от политически цели, тъй като е в основата на социалното приемане на енергийния преход. На европейско равнище пакетът „Подготвени за цел 55“ би трябвало да бъде допълнен от правна рамка за справедлив преход, включваща например конкретни предложения, посочени в настоящото становище, които могат да бъдат конкретизирани в национални планове в областта на енергетиката и климата.

1.9. ЕИСК призовава за преоценка на пакета „Подготвени за цел 55“ с цел подобряване на капацитета за справяне с нестабилността на цените на енергията и проблемите, произтичащи от извънредни ситуации, включително война, и въвеждането на подходящи разпоредби за справяне с такива ситуации, така че да се избегнат отрицателните последици за крайните потребители.

2. Контекст и елементи на определението

2.1. Човечеството е изправено пред изчерпването на земните ресурси⁽¹⁾, срива на биологичното разнообразие и глобалното затопляне. Енергийният преход към неутрална по отношение на въглеродните емисии икономика е конкретна (по-специално промяна в навиците (индивидуални и колективни) и в същото време цивилизационна трансформация на нашите общества. Той трябва да даде възможност по демократичен и справедлив начин и при опазване на екосистемите⁽²⁾ да се намалят нашите материални и енергийни потребности, както същевременно се гарантира общото благосъстояние⁽³⁾.

2.1.1. Да продължим да използваме по същия начин изкопаемите горива през следващите десетилетия не е вариант, както поради причини, свързани с околната среда и доставките, така и поради социални причини. Това означава, че преходът към неутрално по отношение на въглеродните емисии общество е неотложна необходимост.

2.1.2. Все пак, в рамките на екологосъобразния растеж⁽⁴⁾, ниската възвръщаемост на инвестициите в енергията от алтернативни енергийни източници застрашава нашите икономики от системен срив, като не забравяме потенциално катастрофалното екологично въздействие на миннодобива.

2.1.3. За по-голяма съгласуваност и социално приемане, ще трябва:

- да се намали търсенето на необработени минерали, като се подобри тяхното рециклиране;
- да се извършват оценки на въздействието за преход, който ще може по-успешно да ги избегне, намали или компенсира;
- да е налице кръгова икономика в сектора на енергията от възобновяеми източници;
- да се стимулира енергийната ефективност и силно да се намали общото търсене на енергия.
- да се направи преоценка на предложенията в пакета „Подготвени за цел 55“ с цел подобряване на капацитета за справяне с нестабилността на цените на енергията и проблемите, произтичащи от извънредни ситуации, включително война.

⁽¹⁾ <https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/>

⁽²⁾ https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2021/07/IPBES_IPCC_WR_12_2020.pdf

⁽³⁾ <https://doughnuteconomics.org/about-doughnut-economics>

⁽⁴⁾ <https://eeb.org/library/decoupling-debunked/>; <https://www.eea.europa.eu/publications/growth-without-economic-growth>

2.1.4. Познавайки ограниченията на сценариите, свързани с технологичния риск, с неуспеха на въглеродните погълтители или на енергийната ефективност, ще бъде необходимо не само да се създаде известна свобода на действие със системна умереност, като преосмислим нашия начин на живот, а и като разширим приемането на мерките за адаптиране към изменението на климата.

2.2. Условието за социалната приемливост на един такъв преход бяха проучени от науката през последните години. ЕИСК се позовава на тях в настоящото становище по-специално, за да се подобрят практиките в институциите и държавите — членки на ЕС.

2.3. Социалната приемливост на полезен за енергийния преход проект е много сложен процес. Тя включва съображения относно разбирането на предлаганите технологии, на свързаните рискове (социални, здравни, икономически и др.), на възможните алтернативи, оценката на разходите и ползите от препоръчаните варианти, готовността на приемащата територия. Социалната приемливост налага такива проекти да се обсъдят с населението, както и с всички заинтересовани страни, и да се постави на по-широка основа въпросът за желаната посока на развитие на територията и начина на живот в нея.

2.4. Според проучванията ⁽⁵⁾ и ЕИСК основните движещи сили за социалното приемане са:

- доверието в управлението и справедливостта на процесите;
- справедливият и финансово достъпен преход;
- опасенията, свързани с разполагането и планирането;
- въздействието на социално-демографските фактори;
- социално-техническата осъществимост.

2.5. Да видим сега какво включват тези понятия и какво бихме могли да извлечем от тях като начин на прилагане на прехода към нисковъглеродна икономика.

3. Условия за прилагане

3.1. Доверие в управлението и справедливостта на процесите

3.1.1. Редица проучвания показваха, че доверието е ключово за определяне на равнището на социалното приемане. Съществува връзка между справедливостта на процесите, доверието и равнището на приемане на прехода. Прозрачният процес на вземане на решения и разпространението на информация повишават равнището на взаимно доверие между лицата, разработващи проекти, и общностите.

3.1.2. Ето защо ЕИСК отново заявява, че принципите на правовата държава би трябвало да бъдат в центъра на вниманието, например по отношение на използването на различните фондове на ЕС. Комитетът е също така на мнение, че Комисията следва да публикува предложенията си на всички официални езици по бърз и разбираем начин, за да се гарантира широка достъпност и участие.

3.1.3. Освен това проучванията показват, че участието на гражданите помага да се отговори на опасенията на общността и да се повиши равнището на взаимно доверие. Разпространението на информацията е от ключово значение за коригиране на всяко погрешно схващане относно прехода и действията или инструментите, които трябва да се приложат за осъществяването му. Ето защо е важно да се проведат консултации по въпроси, свързани например с местоположението, разходите и евентуалните негативни екологични, икономически, здравни и социални въздействия на проектите за енергиен преход, но и да се обсъдят ползите от тях. Това допринася и за приемането от гражданите на изграждането на нови съоръжения в съседство.

3.1.4. Поради това ЕИСК счита, че за приемането от общността е от съществено значение да се установи диалог с жителите и със съответните заинтересовани страни, и да се изгради взаимно доверие чрез открита комуникация и възможностите за участие възможно най-рано в разработването на действия и проекти ⁽⁶⁾, свързани с енергийния преход, на всички подходящи териториални равнища, от местно до общностно равнище.

3.1.5. Да се разчита на местна подкрепа, и по-специално на организациите на гражданското общество, които публично подкрепят прехода, като се позовават на научни факти, е важно за насърчаване на участието и изграждането на доверието ⁽⁷⁾. Тази местна мрежа може да разпространява информацията в публичната сфера по по-естествен начин и да противодейства на евентуалните циркулиращи погрешни схващания.

⁽⁵⁾ Trends in Social Acceptance of Renewable Energy Across Europe—A Literature Review, 8.12.2020 г. (Тенденции в общественото приемане на енергията от възобновяеми източници в Европа — преглед на литературата), 8.12.2020 г.

⁽⁶⁾ Това предлага France Nature Environnement в своите scopes (инструменти за помощ в позиционирането на определени проекти, например за метанизация, „méthascope“, за изграждане на ветроенергийните паркове, „éoloscope“ и др.).

⁽⁷⁾ <https://www.fondation-nicolas-hulot.org/sondage-science-et-transition-ecologique-en-qui-les-francais-ont-il-confiance/> (само на френски език).

3.1.6. Демокрацията на участието днес е ключов елемент в модела на европейско гражданство. Договорът от Лисабон гарантира допълняемостта между представителна демокрация и демокрация на участието. От международна гледна точка достъпът до информация и участието на обществеността в планирането и развитието са два от трите стълба на Конвенцията от Орхус. Тяхното прилагане се нуждае от подобряване, също както това на стълба за достъпа до правосъдие⁽⁸⁾.

3.1.7. Публичният дебат е метод за участие, който трябва да бъде насърчаван. Той трябва да бъде осигурен от комисия от специалисти по гражданско участие с доказан независим опит⁽⁹⁾. Това гарантира надеждността на целия дебат с участието на гражданите в разработването на важни действия по отношение на територията, на която живеят. Той гарантира пълна и прозрачна информация относно даден план, програма или проект на етап разработване за всички заинтересовани страни, като им предоставя възможност да изразят своето мнение, едновременно като личности и като организирани групи, относно целесъобразността на представените мерки.

3.1.8. От няколко години насам дематериализирането на гражданското участие, без отчетност или дебат с трети лица медиатори, гарантите на метода, постепенно руши доверието на гражданите. Освен информацията обаче е необходима комбинация от онлайн консултации и физически срещи⁽¹⁰⁾, за да се осигури участието на обществеността на всички етапи и да се определи съвместно изборът, който трябва да се направи.

3.1.9. За да се подобри диалогът между всички заинтересовани страни, би трябвало например, в резултат на участието на обществеността, органите, отговорни за вземането на решения, или тези, които отговарят за представителната демокрация, да посочат писмено какво правят с различните получени от тях мнения и какви ще бъдат подобренията за гражданите. Тази отчетност би позволила да се разберат по-добре причините за техните решения и би повишила доверието в демокрацията.

3.2. Справедлив и финансово достъпен преход

3.2.1. С пакета „Подготвени за цел 55“ и целта за неутралност по отношение на въглерода до 2050 г. предизвикателството е сериозно. Според Европейската комисия постигането на нашите цели за 2030 г. ще изисква 350 милиарда евро допълнителни инвестиции годишно само в системите за производство на енергия. Основният въпрос за ЕИСК и, разбира се, за обществото като цяло, е кой ще плаща, кой ще инвестира, кой ще се възползва от това и дали средствата ще бъдат достатъчни.

3.2.2. Справедливостта на разпределението за справедлив и финансово достъпен преход гарантира, че ползите, а не само разходите от даден проект се поделят справедливо. Тя е определящ фактор за общественото приемане. Финансовото стимулиране, без излишна административна или техническа сложност, дори се оказва най-важният мотивиращ фактор за приемането на проект, свързан с прехода. По този начин физическите лица, земеделските стопани, МСП, енергийните общности и др. ще бъдат готови да станат част от новата система със своите инвестиции и ангажимент, за да постигне необходимата трансформация.

3.2.3. Очевидно е, че основна предпоставка за общественоприемлив и успешен преход към неутрална по отношение на въглеродните емисии икономика е европейските предприятия да останат конкурентоспособни на световния пазар, за да се избегне ненужен натиск върху икономиката и безработицата.

3.2.4. Финансовото стимулиране под една или друга форма (например по-ниски цени на енергията или възможности за доходи, подкрепа за местната икономика, продължаващо обучение или професионална преквалификация) е мощен фактор за приемането на местно равнище и за подкрепата за даден проект.

3.2.5. Възприемането на ползите може също да допринесе за по-добро приемане на местно равнище. Например създаването на работни места на местно равнище, по-специално в случай на енергиен преход на даден район на заетост, се възприема като полза за общността, което може да насърчи одобрението на обществеността за даден проект.

3.2.6. По-специално електроенергията от вятърни и соларни системи на много места става или вече е станала финансово най-достъпната и най-устойчивата. Производството и използването на тази евтина за всички граждани на местно равнище електроенергия е възможност: като стават и производители, тяхната роля се променя и от потребители те се превръщат в потребители производители. Техните права трябва да бъдат укрепени и гарантирани. Този подход е още по-важен, като се има предвид, че транспортният и отоплителният сектор все повече се електрифицират.

3.2.7. За климата, на теория не е важно кой изгражда и експлоатира дадена фотоволтаична или вятърна система, но за приемането на местно равнище и за регионалната икономика този въпрос е от първостепенно значение. По-конкретно поради това трябва да бъдат положени специални усилия, за да стане възможно този вид участие.

3.2.8. ЕИСК счита, че броят на производителите потребители и общественото приемане на прехода могат бързо да се повишат чрез следните различни мерки:

⁽⁸⁾ ОВ С 123, 9.4.2021 г., стр. 66.

⁽⁹⁾ Като Commission nationale du débat public (Националната комисия по публичен дебат) във Франция.

⁽¹⁰⁾ Вж. Държавен съвет, Публичен доклад 2011 г. „Да консултираме по различен начин, да участваме ефективно“, Documentation française, 2011 г.

- а) самодостатъчност на общността: ако потребителите използват колективно системи и ако електроенергията, която се произвежда в тях, се консумира на място, тя би трябвало да се разглежда като електроенергия със самостоятелен произход;
- б) споделяне на енергията: в рамките на общностите за енергията от възобновяеми източници би трябвало да се прилага намалена мрежова такса за електроенергията, която се споделя, за да бъде използвана от производителите;
- в) нетно виртуално отчитане: то ще даде възможност на лицата, които не живеят в непосредствена близост до система за енергия от възобновяеми източници, да участват и да използват пряко произведената електроенергия. За тази цел нетното виртуално отчитане би трябвало да бъде нова законово предвидена възможност, при която всеки консумиран киловатчас електроенергия от система, в която потребителят е включен, се компенсира от киловатчаса, който потребителят взема от друг източник в различен момент. Такова отчитане вече съществува например в Гърция, Полша и Литва.

3.2.9. Местното производство от потребители също е изгодно и е свързано с интелигентни измервателни уреди, които обработват пазарните ценови сигнали и дават възможност за щадящи мрежата потребление и гъвкавост, които по този начин могат да бъдат възнаградени. Тази комбинация може да допринесе за понижаване на натовареността на мрежата и по този начин може да намали нуждата от разширяването ѝ.

3.2.10. Въпросите, свързани с нарастващите разходи за енергия и способността на държавите членки да ги смекчат, трябва да бъдат в центъра на бъдещите политически мерки. ЕИСК не само подкрепя спешни мерки за избягване на драстични социални последици, но и силно подкрепя пазарните оценки, при които се тества поведението на участниците на енергийния пазар. Същевременно ЕИСК припомня общите ценности на Съюза в областта на услугите от общ икономически интерес по смисъла на член 14 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС), посочени в Протокол № 26 относно услугите от общ интерес, приложен към Договора за Европейския съюз. Това би могло да доведе до по-голяма ефикасност и елиминиране на неефективността на пазара. Необходим е по-ефективен контрол на пазара от страна на органите.

3.2.11. ЕИСК призовава за преоценка на пакета „Подготвени за цел 55“ с цел подобряване на капацитета за справяне с нестабилността на цените на енергията и проблемите, произтичащи от извънредни ситуации, включително война, така че да се избегнат отрицателните последици за крайните потребители, например чрез въвеждане на подходящи механизми за избягване на прекомерно високи цени, като например временно неприлагане на СТЕ.

3.2.12. В същото време ще трябва да се гарантира социалната справедливост и да се намали растящата енергийна бедност на европейците⁽¹¹⁾. Според Европейската комисия, борбата срещу изменението на климата включва реални рискове от задълбочаване на неравенствата, срещу които трябва да бъдат приложени конкретни публични политики. Трябва по-специално да се подобри обучението и професионалната преквалификация и да се контролира нарастването на някои цени за домакинствата, страдащи от „енергийна бедност“⁽¹²⁾. Енергиен преход, който създава работни места и може да запази покупателната способност на бедните домакинства е социално по-приемлив⁽¹³⁾.

3.2.13. Освен това, за да се улесни приемането на прехода, бяха разгледани различни сценарии, предоставящи повече ресурси на бедните домакинства, като например симулациите на консорциума Locomotion. ЕИСК обаче припомня, че Социалният фонд за климата и Фондът за справедлив преход на ЕС⁽¹⁴⁾ следва да бъдат разширени, за да се гарантира наистина, че никой няма да бъде изоставен, като се включат в тях всички измерения на изключването и маргинализацията.

3.2.14. За да се помогне по-специално на най-бедните да осъществят на практика енергийния преход, би било също полезно да се развият и подобряват политиките за преразпределение и за тази цел да се изпробват иновативни мерки⁽¹⁵⁾, като например универсалния базов доход, данъчни кредити, намалено седмично работно време, поделяне на работното място, програми за гарантиране на заетост, по голямо участие на работниците в управлението на предприятията.

3.2.15. Тези и други мерки, посочени по-горе, вероятно ще увеличат приемливостта на прехода. Те ще могат да се възползват от незабавното пренасочване на субсидиите, финансирането и данъчните облекчения, които все още се разпределят за изкопаеми горива. Важно е да се създадат източници на финансиране за устойчивите инвестиции.

⁽¹¹⁾ Информационен доклад на Европейски икономически и социален комитет относно „Оценка на европейския енергиен съюз — социалното и общественото изтърпение на енергийния преход“.

⁽¹²⁾ Тази бедност води до проблеми като кражбите (под формата на окабеляване на мрежи, принадлежащи на други лица), независимо дали поради бедност или гражданско неподчинение срещу системата за търговия с електроенергия.

⁽¹³⁾ ОВ С 152, 6.4.2022 г., стр. 158.

⁽¹⁴⁾ ОВ С 311, 18.9.2020 г., стр. 55.

⁽¹⁵⁾ <https://eeb.org/library/escaping-the-growth-and-jobs-treadmill/>

3.2.16. По-специално сега трябва да се планира много бързо, както се обещава от дълго време, премахването на вредното за околната среда финансиране и екологичните данъци да бъдат разработени в съответствие с целево данъчно облагане⁽¹⁶⁾, т. е. чрез насочване на източниците на финансиране в полза на прехода. Това ще помогне на всеки да разбере и да приеме публичните действия в тази област.

3.2.17. В действителност общественото приемане на екологичното данъчно облагане предполага компенсиране, което отчита доходите на домакинствата и тяхната енергийна бедност (липса на обществен транспорт, недобра изолация на жилището, ниска ефективност на отоплителната система и на вида на притежавания автомобил и т.н.), за да им се помогне⁽¹⁷⁾ да се възползват от потенциално осъществими икономии в дългосрочен план благодарение на по-малко енергоемко оборудване.

3.2.18. Също така би трябвало да се проведе тестване на картата за въглеродни емисии⁽¹⁸⁾, която предполага предоставяне на непрехвърлими индивидуални емисионни квоти, за да се определи не само дали нейният педагогически потенциал може да доведе до намаляване на емисиите на парникови газове на място и до по-ускорен енергиен преход, но и дали може посредством този егалитарен инструмент да се повиши приемливостта на прехода.

3.2.19. Примерът на участниците от публичния сектор (освен техните практики и мерки в полза на умереността и на енергията от възобновяеми източници, на демокрацията на участието, на социалния диалог и на финансирането на гражданските съоръжения или на образователни дейности през целия живот, свързани с прехода) ще зависи от тяхната способност да поставят въпроса за финансирането и гарантирането на устойчивостта му. Пример за това би могла да бъде многогодишна програма за финансиране на санирането със задължение за постигане на резултати.

3.2.20. Субсидиите и новите данъчни мерки ще трябва да бъдат разумно допълнени със задължителни за всички стандарти, тъй като подобно на действията, които трябва да се извършат, за да се даде възможност за разработване на полезни за прехода огледални взаимодействия, те също ще позволят светът да се превърне в по-добро място за живеене, каквото е желанието ни

3.3. Разполагане и планиране

3.3.1. Много проблеми, свързани с разработването на проекти, свързани с енергийния преход, се дължат на техните специфични физически характеристики. Необходими са допълнителни усилия, за да се отговори на този вид опасения, по-специално, като се разпространяват знанията за преодоляване на невярната информация и като се прилагат най-добрите практики, даващи възможност за решаване на тези проблеми.

3.3.2. Това включва повишаване на осведомеността за културното и градското наследство на миналото (входове на градовете, обезличени от търговски и промишлени зони, паркинги върху плодородни зони, жилищни комплекси и сгради в предградията, които водят до зависимост от автомобили и др.). Днес ползите от енергийния преход надделяват над последиците върху „ландшафта“. За да се гарантира, че той протича по устойчив начин, ние трябва, доколкото е възможно, да предотвратим или да намалим и компенсираме отрицателните последици, свързани с нуждите му от терени.

3.3.3. Това трябва да се осъществи, като инфраструктурата се разполага на места, където няма да се конкурира със селското стопанство или с опазването на природата и културното наследство. Едно от решенията е включване на съоръженията в наличните градски или промишлени пространства или разполагането им на неплодородни земи с ниска производствена или природна стойност.

3.3.4. Когато инсталирането върху обработваема земя е неизбежно, то би трябвало да бъде интегрирано в рамките на възможното в селскостопанската система вместо просто да доведе до разораване и/или застрояване.

3.3.5. Освен това, за да бъде правилно информирано цялото население и да се спечели неговото доверие, би трябвало системно да се извършват сериозни оценки на въздействието върху околната среда на съоръженията и на всички национални и европейски цели и планове, свързани с енергетиката.

3.3.6. Необходими са също така последващи оценки, за да продължи нашето общество да се усъвършенства непрекъснато. В допълнение следва да се създадат мостове за диалог между всички териториални равнища, както и добри инструменти за проследяване и прилагане на политиките, за да се избегне в максимална степен земеползването с урбанистични цели и „изместването на екологичните проблеми“, както препоръчва по-специално ЕАОС⁽¹⁹⁾.

3.3.7. В последващата оценка на действията и проектите, свързани с енергийния преход, количественото изражение на икономическите въздействия на местно равнище е компонент, който може да породи обществената приемливост.

⁽¹⁶⁾ ОВ С 62, 15.2.2019 г., стр. 8

⁽¹⁷⁾ Eurofound, 2015 г., Access to social benefits: reducing non-take-up, Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург. ЕЕА Eurofound policy brief „Exploring the social challenges of low-carbon energy policies in Europe“ ef22004en.pdf (Преглед на политиките ЕЕА Eurofound „Проучване на социалните предизвикателства на нисковъглеродните енергийни политики в Европа“, ef22004en.pdf)

⁽¹⁸⁾ <https://www.socialter.fr/article/carte-carbone-plutot-qu-une-taxe-un-quota-pour-chaque-citoyen-1> (само на френски език).

⁽¹⁹⁾ <https://www.eea.europa.eu/themes/energy/renewable-energy/eu-renewable-electricity-has-reduced>

3.3.8. Допълнително решение на проблема с намирането на места за производство на енергия в Европа би бил вносът в течна форма, благодарение на водорода като вектор, на зелена електроенергия, произведена в съседни държави. От гледна точка на общественото приемане това трябва да се разбира като измерение на съвместното развитие на тези региони ⁽²⁰⁾.

3.4. Социално-демографски фактори

3.4.1. В допълнение към тези причини общата демография също играе роля в общественото възприятие. Предварителни демографски проучвания биха помогнали за по-добро формулиране на стратегия за приемането на проектите, познавайки мащаба и състава на целевата група, която най-вероятно ще им се противопостави. Тези проучвания би трябвало да бъдат достъпни за всички заинтересовани страни.

3.4.2. Най-високите равнища на приемане са свързани с по-високо образователно ниво и по-млада възраст. Ето защо е важно да се развива ученето през целия живот (включително в предприятията и центровете за професионално обучение), свързано с умереността, гражданското участие и инвестирането в колективните действия в полза на прехода.

3.4.3. ЕИСК предлага кампаниите за повишаване на осведомеността за прехода да се вдъхновяват от течението BIMBY (Build In My Backyard, което напомня течението NIMBY), като се използват примери, пораждащи похвално социално подражание, и се показват ползите за населението, списък с положителни разкази чрез свидетелства и примери за успех от различни региони и държави, с които едните и другите могат да се идентифицират.

3.4.4. Всичко това може да доведе до приемане и да насърчи всеобщ стремеж към този нов начин на живот, който непременно включва настоящата нужда от заместване на енергията от изкопаеми източници. Следва да бъдат предоставени средства за дейностите за повишаване на осведомеността, които биха могли да бъдат предприети по подходящ начин от различни заинтересовани страни.

3.4.5. Няма консенсус относно прякото въздействие на конкретни социално-демографски фактори, тъй като те оказват различни въздействия в зависимост от държавите и техния политически контекст. Все пак те оказват определено въздействие върху приемането на местно равнище на плановите и проектите, които дават възможност за осъществяване на прехода. Ето защо според ЕИСК е необходимо да се подкрепят първоначалните и продължаващи дейности по обучение за енергийния преход съвместно със социалните партньори и организациите на гражданското общество.

3.4.6. Да се обсъжда обществената приемливост обаче понякога е равносилно да се прехвърли отговорността на целевите групи да приемат или не съответните технологии. Това означава, че единствено социалното измерение би било важно за реализирането на възможностите, с които разполагат технологиите. Съпротивата срещу придобиването или използването на нови инструменти обаче може да бъде по-сложна ⁽²¹⁾.

3.5. Социално-техническа осъществимост ⁽²²⁾

3.5.1. Пречките за приемането на някои съоръжения имат и технически характер. Те произтичат по-специално от трудността за споделяне на култура на по-ниско енергийно потребление в едно общество, което парадоксално призовава за все по-голямо потребление, което влиза в силно противоречие с посланията за икономия на енергия.

3.5.2. Обществената приемливост препраща към сложна ситуация на приемливо съвместно съществуване между техниката и ползвателите. Приемливост обаче не означава приемане. (Вж. например случая с интелигентните измервателни уреди, приет на теория, но невъзприети и следователно подлежащи на отказ от инсталиране). Приемането предполага предварително нещо като „банализиране“ на технологията. То вече не се дискутира, то се е доказало, то съществува наред с други технологични алтернативи, но въпреки това не се присъединяваме към него. Присъединяването към него предполага да го приемем, да стане част от начина ни на живот, да го разглеждаме като наложително и неизбежно.

3.5.3. Ограниченията, свързани с приемането на технологиите на прехода, насочват и към факта, че най-често те са разработени с надеждата, че потребителите ще знаят как да си служат с тях в съответствие с целите, за които са предназначени.

3.5.4. Счита се, че тези цели се придържат към енергийните проекти, задвижвани от тези технологии, преди да могат да бъдат задействани в съответствие с техните възможности. Редица проучвания показват обаче, че дори техническите устройства от нашето всекидневие до голяма степен се използват недостатъчно, поради това, че не се познават добре реалните им възможности и начина им на използване.

⁽²⁰⁾ ОВ С 123, 9.4.2021 г., стр. 30.

⁽²¹⁾ Например придобиването на електрически автомобил включва промяна на начина на каране, от лост за скоростите към автоматична скоростна кутия, което може да бъде отблъсващо.

⁽²²⁾ <https://www.larevuedelenergie.com/les-energies-renouvelables-en-transition-de-leur-acceptabilite-sociale-a-leur-faisabilite-sociotechnique/> (само на френски език).

3.5.5. Социално-техническата осъществимост може да се разглежда като процес на социално приобщаване и разпространение, което се вписва в период от време, изискващо определен брой фази. Първата е от съществено значение, тъй като се отнася до времето за научноизследователска и развойна дейност и за споровете ⁽²³⁾, т.е. времето за прогнозиране на промените, дължащи се на внедряването на новата технология. Втората фаза преpraща към първите практически резултати. Именно тук логиката на проектиране се изправя срещу планираното използване и способността на технологиите да интегрират социалния свят. Последната фаза е фазата на стандартизацията и на дълготрайността. На този етап се проявяват отхвърлянето или приемането на проекта, неговото възприемане и реда и условията на социалното му приобщаване.

3.5.6. Именно тук се наблюдава мобилизацията на местно равнище: тези региони се опитват или не да използват тези технологии за решаването на редица проблеми. Социалното приобщаване отговаря на макросоциалните трансформации, които тяхното приемане поражда.

3.5.7. Чрез използването на дадена технология могат да се променят дълбоко отношението към света, социалните отношения и разбирания. Това е възможно само ако технологията не се налага като „даденост“, а предоставя възможност за корекции и приспособяване. В това отношение, според ЕИСК, технологичната неутралност, основана на научни проучвания, лоялната конкуренция и възможността да се тества и дискутира целесъобразността на различните технологии, могат да допринесат за подобряване на социалната приемливост.

3.5.8. Ето защо, когато се анализира подробно, дебатът за енергийния преход излиза от своя техноцентричен подход и прераства в подход с по-силна социална насоченост. Това предполага нюансиране на понятието „обществена приемливост“, когато с него се цели прехвърляне на отговорността за нашия енергоемък начин на живот единствено върху потребителите, за да я включи в по-широката сфера на социално-техническата осъществимост, която изисква задаване на въпроси относно смисъла на техниките и политическите решения в областта на енергетиката.

Брюксел, 23 март 2022 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Christa SCHWENG

⁽²³⁾ Вж. например в област, различна от енергийния преход, смартфоните, които са широко приети и възприети.